

Leeloantologia II

Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakond
Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv
Seto Instituut

Leeloantoloogia II

Lüürika 1

Koostanud ja toimetanud Paul Hagu

Tartu 2012

Avaldatud tekstid pärinevad Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi kogudest ning Heikki Ojansuu käsikirjast *Estonica I–IV (SKS Kirjallisuusarkisto)*

Tekstid redigeerinud Paul Hagu

Kaas: Ain Sarv

Väljaanne on koostatud sihtfinantseeritava teadusteema SF0180139s08 raames. Raamatu väljaandmist on toetanud Setumaa Kultuuriprogramm ning Euroopa Liit Regionaalarengu Fondi kaudu (Kultuuriteooria tippkeskus).

Trükk: Bookmill

ISBN 978-9985-4-0419-5 (kogu teos)

ISBN 978-9985-4-0420-1 (2. kd.)

Sisukord

Saateks	11
I. Laul	15
102. Lauliku lapsepõlv	15
103. Ilokangas	16
104. Lauliku vabandus	17
105. Ülge ^q laulu	17
106. Laidõta-i laulu läbi	18
107. Palju sõnu	18
108. Püsü-s suu sukugi	20
109. Neidude ja naiste laul	20
110. Hääl pillist heledam	20
111. Lauli laanõ veereh	20
112. Pole loodud lauljaks	21
113. Poisal puust sõna ^q	22
114. Lastõ laul om lühkene	23
115. Laulma uja mano	23
116. Laul tahab seltsi	24
117. Lauldõh läbi suurõ külä	25
II. Töö	27
118. Kari metsa	27
119. Miks kari kaua kodus?	28
120. Laisk karjasaatja magas poisi man	29
121. Ema, tule karja saatma!	29
122. Isa, tule hobuseid söötma!	30
123. Ei oota hilinejaid	30
124. Kuhu ajame karja?	30
125. Söö, kari!	31
126. Koer kaitseb karja	32
127. Linnud ei kaitse karja	32
128. Karjaelu	33
129. Karjaseid sõimatakse	35
130. Vyyrillõ karusillõ	37
131. Karjase laul vihmale	37
132. Vaeslapse karjalaul	38
133. Suure karjase laul	38
134. Kari koju!	39
135. Lambakarjaste laul	40
136. Seakarjased	41
137. Laul õitsist	42
138. Vend kündmas	45
139. Panni ^q kabo kündmä	46
140. Sõnnikulaotamine	46

141. Talgulaul	47
142. Sõnnikutalgult koju minnes	51
143. Ilu eele.....	51
144. Uuele eele.....	53
145. Mille vilets rügä?	53
146. Vilä varigu ^q varänu ^q	53
147. Hää rügä.....	53
148. Põllud pödema	55
149. Jätan lindude süüa	55
150. Otsa ödagus.....	55
151. Kardohkakaibminõ.....	56
152. Kartulivõtt masinatega.....	57
153. Linalaul	58
154. Osjaminek	62
155. Marja mäele	63
156. Seene laul	64
157. Viisutegemine	67
158. Niidse laul	69
159. Metsaraie.....	72
160. Sillad soile.....	72
161. Potiseto ^q	73
162. Isa sõidus, ema kodus	73
163. Asklõ laul	74
164. Neiu päevatööd	74
165. Perenaise päevatööd.....	77
166. Neiu suvel sulaste töös.....	78
167. Käsikivi laul	78
168. Söögi tegemine.....	80
169. Kui ei ketra, siis põletan	80
170. Ketraja ja uni.....	81
171. Ketra, Liisu!	83
172. Laul töö saateks	84
173. Kangakudaja	85
174. Pesu pestes	86
175. Rehelaul	87
176. Linakolkimisõ laul	88
177. Vahtsõ ^q saapa ^q	88
178. Kalaranna elu	89
179. Rannas ja sisemaal	92
180. Järvel sõudes	92
181. Lese ranna-elu.....	95
III. Loodus.....	97
182. Keväjälaul	97
183. Vihm võõrale maale.....	97

184. Ära puhu, tuul!	98
185. Varajane külm	98
186. Kassi pulma ^q	99
187. Loomad tööl	99
188. Huti Miko hobõnõ	100
189. Kolmõ hobõsõ elo	100
190. Heinast hobu	101
191. Kits ähvardab	101
192. Valgõ jänes	102
193. Susi istus lavva takah	103
194. Soe õhkamine	103
195. Susi opas' ummi latsi	103
196. Ladvad lindudele	104
197. Varõsõ laul	104
IV. Küla argipäev	105
198. Imed	105
199. Velidse ^q näi vihklõvat	106
200. Küla kui allõv	107
201. Küladelaul	107
202. Õnnetused	109
203. Mustlasõlõ	109
204. Laisk talu	109
205. Laisa naase laul	109
206. Toogõ ^q tuli tarrõ!	110
207. Op'nu unitsõs	110
208. Uneregi	112
V. Ühiskondlikud vastuolud	114
209. Kuna olõ orapäävä?	114
210. Mõisas peksa saanud	114
211. Säksa ^q katlah keie ^q	115
212. Rikas hüüab reeks	116
213. Pole, mida keeta	116
214. Ema ja armud	116
215. Ema haul	117
216. Vaeslapse kangas	118
217. Lesknaise elu	119
218. Sandi laul	119
VI. Õlu, viin ja pidu	120
219. Joogu-i viina ilolda!	120
220. Viina viländ juvva ^q	120
221. Seemend serbäjät	121
222. Ei joo hobust maha	122
223. Joodik veli	122

224. Matke viinakeldrisse!.....	123
225. Mille kyik tulõ-s?.....	124
226. Praasniku laul.....	124
227. Tahtu-i kuigi kodo minnä ^q	134
228. Kirmasõ laul.....	135
229. Kodohoitmisõ laul.....	140
VII. Kalendritähtpäevad.....	142
230. Talsipühi praasnigu laul.....	142
231. Hobõstõga kul`ataminõ talsipühil.....	147
232. Istmah.....	148
233. Lihasõõgi praasnik.....	154
234. Kuidas suleme suud?.....	154
235. Liulaul.....	157
236. Hobõstõga kul`ataminõ maasenitsal.....	157
237. Maasenitsa poiste joomalaul.....	166
238. Paabapraasniku laul.....	166
239. Miä must perrä jääs.....	170
240. Jäi vaesõs umast varast.....	170
241. Urbõpäävä laul.....	172
242. Lihavõtte laul.....	175
243. Kingitused kiigesevale.....	188
244. Õhtune kiigelaul.....	189
245. Migulapäävä praasnigu laul.....	189
246. Suvistõpühi praasnigu laul.....	190
247. Jaanitule laul.....	199
248. Jakapäävä praasnigu laul.....	203
249. Mihklipäävä praasnigu laul.....	214
250. Nahtsipäävä praasnigu laul.....	215
251. Mihalapäävä praasnigu laul.....	215
252. Märdisandi laul.....	218
253. Kadrisandi laul.....	220
VIII. Lapsepõlv. Noorus.....	227
254. Kui poeglaps on sündinud.....	227
255. Osta ^q mullõ põllõkõnõ.....	227
256. Vend kooli pandud.....	228
257. Ilus neiu.....	228
258. Ema õpetus tütrele.....	229
IX. Noorte suhted.....	232
259. Puud pole ühepikkused.....	232
260. Neiud kui ohjeta hobused.....	233
261. Näio murõh.....	235
262. Illos' näio elo.....	236
263. Hulkja ^q huulitsal.....	236

264. Külapoiste pilge	237
265. Siia jäänü ^q sinilõvva ^q	237
266. Ungavitsah uhkõ ^q tsúra ^q	238
267. Poiste laitus	238
X. Armastus.....	239
268. Tulgu-i tuhka pite.....	239
269. Öösel üksi.....	240
270. Üü pikk ütsindä maada ^q	242
271. Kosilasõ meelütämine	243
272. Lasõ ^q poisi ^q tulõva ^q !	243
273. Näio man oll' peiokõnõ	243
274. Annel käve kolm tsurra.....	244
275. Illos tütrik, matal' mamsel	244
276. Kes kõlbab kosilaseks	245
277. Peti peiopoisi ^q	246
278. Neiunälg.....	246
279. Miks mullu ei tulnud	246
280. Sullõ saiasüüjä, mullõ kangastõ kudaja	247
281. Liina mehele.....	247
282. Läila lesele minna	248
283. Kas Miko minno võtt?	248
284. Võta naine töölt.....	249
285. Ar sa võtku-i vanna naist!	249
286. Ära mine randa mehele	250
287. Poiss loodud petjaks.....	251
288. Petis peiu	251
289. Kohe püvvä pümehel?	252
XI. Vanapoiss, vanatüdruk	257
290. Vanapoisi pilge	257
291. Vanatüdruku pilge.....	257
292. Vanapoisi elu	257
293. Miks naine võtmata	258
294. Mõrsja põgenes	259
295. Vanatütrikus jäänü	260
XII. Nekrut	261
296. Nekruti lahkumine	261
297. Nekruti-itk.....	261
298. Ema saadab nekrutit.....	263
299. Hallõ minnä ^q umast kotost.....	264
300. Jako Järvo saksolanõ	264
301. Väiksena tundmata – suurena soldatiks.....	264
302. Pojad sõjas	265
303. Tina tihke, raud raske.....	268

304. Soldatuski.....	268
305. Oh neid vaesit sõamihi.....	268
306. Surm võõrsil.....	269
307. Neiud uputavad end	270
Arhiivikogude loend	271

Saateks

Leeloantoloogia II köide tutvustab seto lüürlise rahvalaulu erinevaid temaatilisi rühmi. “Setukeste laulude” eeskuju järgides alustatakse lauludega laulust, edasi järgitakse temaatiliste rühmade järjestamisel aga üldjoontes väljaande “Eesti rahvalaulud. Antoloogia” eeskuju. Põgusaski kõrvutuses leiab veenvat kinnitust tuntud seik: seto leelot eristab eesti regilaulust lisaks kõigele muule ka see, et arvukate töölaulude ja tavandiliste laulude (siin kalendrilaulud) kõrval jäävad üsna napiks nn tavandivälist lüürikat esindavad temaatilised rühmad (loodus; küla argipäev; ühiskondlikud vastuolud; õlu, viin, pidu; lapsepõlv ja noorus; noorte suhted; armastus; vanapoiss ja vanatüdruk, nekrut).

Publitseeritavate tekstide valikubaas

Nagu I köites, nii on siingi avaldamiseks valitud tekstid pärit Eesti Rahvaluule Arhiivis säilitatavatest käsikirjalistest rahvaluulekogudest. Need kõik, ka Helsingis Soome Kirjanduse Seltsi kirjandusarhiivis (*SKS Kirjallisuusarkisto*) asuv Heikki Ojansuu käsikiri *Estonica I–IV* (1910–1911), on talletatud pärast “Setukeste laulude” ilmumist. Valikust on kõrvale jäetud kogu lindistatud materjal, millest sobiks koostada juba leeloantoloogia CD variant.

Siinses väljaandes on püütud saavutada kompromissi teadusliku teksti-publikatsiooni ja laiema lugejaskonna huve rahuldava (rahva)väljaande vahel. Leeloantoloogia on teaduslik publikatsioon selle poolest, et tegemist on tüpoloogilise väljaandega, kus sama laulu eri variandid on koondatud ühe tüübi alla ning laulutüübid paigutatud temaatilistesse rühmadesse loogilises järjestyuses. Teadusliku editsiooni pritsiibid säilivad ka selles, et originaaltekste pole muudetud lisanduste ega väljajätetega.

Laulutüüpide nimed võivad esineda nii seto keeles kui ka kirjakeeles. Tegemist pole mitte süsteemitusega vaid sellega, et kui sama laulutüüp on tuntud ka Eestis, on säilitatud eesti rahvalaulude antoloogias esinev (kirjakeelne) nimetus. Üksnes Setomaal tuntud laulutüüpide nimed on seto keeles.

Kasutajaskonnale mõeldes on tekstide redigeerimisel ja ühtlustamisel mõneti ületatud need piirid, mis on tunnuslikud rangelt teaduslikule publikatsioonile. Ortograafia (kirjaviisi) printsiibid, millest laulude talletajad saja aasta jooksul on juhitud ja mida oma kirjapanekutes kasutanud, on periooditi ja isikuti olnud üsnagi erinevad, ilma põhimõtete selgitusega ning täpsemate kommentaarideta mõnikord lausa eksiteele juhtivad. Sellepärast olen tekstide redigeerimisel eelistanud järgida võro-seto ühisortograafia printsiipe ning paberile jäädvustatud kahtlaste sõnavormide puhul juhitud enim oma sisetundest, kuidas mõte/sõna võis kõlada lauliku suus, kui faktilisest täht-tähelisest kirjapildist. Pean seejuures muidugi tunnistama, et minu emakeeleks on seto keel sellisena, nagu seda räägiti Meremäe vallas; Järvesuu valla ja Poloda nulga tekstide redigeerimisel ei pruugi mu valikud alati olla foneetiliselt veatud.

Redigeerimis põhimõtted on samad, mis esimeses köites. Olgu nad mugavama kasutamise eesmärgil siin uuesti üle korratud.

Tekstide redigeerimisel olen lähtunud võro-seto ühisortograafiast, kus harjumuspärasele kirjepildile lisanduvad kirjakeeles puuduvad häälikud: ⁹ tähistab larüngaalklusiili (kõrisulghäälikut), **y** kõrgenenud õ-d (vene ы), ´ (akuut) klusiili järel palatalisatsiooni ehk peenendust ning ´ (apostroof ehk ülakoma) mittehääldatud tagavokaali.

Hoolimata sellest, kuidas laulusõnad on kirja pandud käsikirjas, olen teksti parema mõistmise huvides larüngaalklusiili lisanud sinna, kus tal on foneemi ehk sõna tähendust muutva hääliku positsioon (käändsõnades mitmuse tunnus, tegusõnades käskiva kõneviisi ja da-tegevusnime tunnus), ning ära jätnud kõigil muudel juhtudel (kaasaütleva ja rajava käände lõpp, isikulised asesõnad *ma, sa, tä, mi, ti* ja muutumatud sõnad).

Meelevaldseid asendusi pole tehtud y puhul, seda kasutatakse vaid siis, kui teksti talletaja on seda häälikut mingil omal moel õ-st eristanud.

Kõikjal on ühtlustatud tagaeituse kasutust. Oleviku puhul on eituse markeriks -i, minevikul -s. Kuigi käsikirjades leidub väga erinevaid esitusviise (*lää ei, lää äi, lääi, lää-äi, lää-i*), on need ühtlustatud vormiks **lää-i**, minevikus vastavalt *olõ es, olõ õs, olõõs, olõ-õs, olõ-s* > **olõ-s**.

Ühtlustatud on ka *õks~eks~iks* kasutust. Enkliis ehk rõhuta sõna liitumine eelneva sõnaga üheks hääldustervikuks on seto lauludes tavaline: kui laulus järgneb täishäälikuga lõppevale sõnale *õks*, lauldakse see harilikult eelnenud sõnaga kokku. Sellist, laulu tegelikule esitusele täpsemini vastavat märkimisviisi, kus enkliisi markeerib alakaar (*laula ks üte laulukõsõ*) hakkas esimesena kasutama Herbert Tampere pärast sõda. Varasemates talletustes on täitesilp eelnevast sõnast lahku kirjutatud selgi juhul, kui sõna lõppes vokaaliga (näit. *laula aks~õks~iks* üte laulukõsõ), ehkki mõne üleskirjutaja märkimisviisis muutus see ka eelneva sõna osaks (*laulaks üte laulukõsõ*). Publikatsioonis on vokaaliga lõppevale sõnale järgnev rõhutu õks (ja selle muud häälduslikud variandid) reeglina redigeeritud kujusse *ks* (näit. *naakõ ks*). Konsonandiga lõppevate sõnade puhul seto laulus enkliisi ei esine, seal on säilitatud käsikirja kuju.

Tekstides on korrigeeritud vokaalharmonia kasutust.

Kuigi muude üleskirjutajate tekstides märgib vokaalide sisekao puhul hääldamata jäänud tagavokaale apostroof (*kas 'kat* = kasukat) või üldse markeerimata jätmine ja eesvokaale palatalisatsiooni märkiv akuut (*kall's* = *kallis*), on Veera Pino tekstides säilitatud erandlikult kirjapanija lahendus, kus hääldamata vokaalid on asetatud ümarsulgudesse, nagu *var(i)kohe* (mujal redigeeritud: *var'kohe*) või *orjon(u)⁹* (mujal: *orjon⁹*).

Kõik redigeerimise käigus tekstidesse sisse viidud lisandused, märkused ja kommentaarid olen asetanud nurksulgudesse, ümarsulgudes esitatu on olemas juba käsikirjades.

Paul Hagu

I. Laul

102. Lauliku lapsepõlv

A

247

Imekene_{ks}, helläkene,
kui ma olli väikokõnõ,
kasusin ma kanasõgõnõ,
edo_{ks} mino imekeist,
5 mino mar´a maamakõist –
kui lätsi_{ks} tä haina niitmähe,
läts rükä põimõmahe,
panni_{ks} tä kiigu kesä pääle,
panni hällü hainamaalõ.
10 Kutsi_{ks} tä kurgõ kuss´otamma,
kutsi partse präägutamma.
Pardsikõnõ_{ks} pall´o lauli,
kurg pall´o krunksutõlli.

Sis saije_{ks} ma latsi laululine,
15 imekana iloline,
selle mõista_{ks} ma laulo laulta^q,
kulla kul´atada^q.
Tarka olli mino ime,
kavval´ latsõ kasvataja:
20 syna^q panni_{ks} sõglaga üskä,
laulu^q langaga kaala.
Sai_{ks} ma sõsar synoline,
imelats laululine.
Sis panni ma_{ks} syna^q sõlõ ala,
25 laulu^q laja lehe ala.

KKI 4, 106/7 (16) < Mäe v., Võõpsu k. – V. Pino < Olga Pähn, 65 a. (1948).

B [Lauliku lapsepõlv + Lauliku vabandus]

248

Neio_{ks}-kõnõ noorõkõnõ,
noorõkõnõ, nõrgakõnõ,
kost meile saie pall´o synno,
saie lajalt laulusynno?
5 Esel paloh pikä^q põllu^q,
soie takah suurõ^q nurmõ^q –
ime läts pallo põimma,
suuhu suurõ nurmõ pääle.
Neio_{ks} ma olli väikene,
10 kabo olli kasinakõnõ,
neio_{ks}, olli ma kuri ikõma,
vilets vihha pidämä.
Ime pand´ hällü palo pääle,
panni teega teie pääle,

15 pallõl´ tä partsi hällütämä,
suvilindu liigutamma,
kåo pand´ tä hällü kånõssehe,
piho pand´ tä hällü perä ala.
Kågo laul´ hällü kånõssest,
20 piho hällü perä alt.
Neio olli ma sääal kuri kullõma,
pakan´ tähele pandõma:
üles ma kirjä kirodi,
üles panni papõrõhe,
25 üles raie raamatohe.
Sai_{ks} kabo kasunust,
virve_{ks} ülest vinnünüst,
kui_{ks} ma ehe ilopaika,

laulupaika laaditõlli,
 30 iih iks mul joosi iloregi,
 takah tandsõ naarusaan,
 keere_ks ma ilo keske[h],
 vali_ks ilo vaihõl.

Kui ma naksi laulma,
 35 pisu illo pidämä,
 vilänt sai kolgalõ kullõlda,
 veerel perrä veerätellä!

Neio_ks-no-kõista noorõkõista –
 angõ_ks mullõ andis:
 40 a ku_ks ma, partsi, pall'õ lauli,
 lindu, liiga kõnõli?

A ku_ks mul mutt'u myni syna,
 essü myni ilosyna,
 syna_ks laulusta lagosi?

45 Olõ-s koolih op'mah,
 Võnnuh iks synna võtmah,
 syna_ks opõ umah kotoh,
 ese_ks pikä pingi pääl,
 vell'õ laja lavva takah.

50 Angõ_ks ti mullõ andis!
 Kui_ks ma naksi laulma,
 naksi illo iskmä,
 vilänt sai_ks kolgalõ kullõlda,
 veerel peräh veerätellä!

SKS Kirjallisuusarkisto. Heikki Ojansuu, *Estonica IV*, lk. 1226/7 < Saatsse v.,
 Litvina k. [< Maria Soepoig] (1910).

103. Ilokangas

A

249

Kui ma olli väikene,
 matal' meelimar'akõnõ,
 olli ma kuri ikõma,
 vilets vihha pidämä.
 5 Kistu-s õks küünel hällü külest,
 valu kaplu vaihõlt.

Ime_ks kudi kumukangast,
 sõkas' synanitsit.

Ime_ks kuts' kolo ala,
 10 maama pett' peelte ala.
 Sõkas' õks nitse, sai no_ks syna,
 lei õks kolo, sai kumu,
 hiit' õks langa, sai helü.

Säält õks ma sai sysar synalinõ,
 15 imelats õks laululinõ!

S 9074 (13) < Vilo v., Lõkova k. < Misso v., Põrste k. – T. Linna < Ksenia Linna,
 s. 1880 (1927/8).

B

250

Kuis sai ma_ks, vell'õ, sõnalinõ,
 imelatsi laululinõ?

Olli_ks, olli ma, vell'õ, väigokõnõ,
 maah mar'a-suur'kõnõ.

5 Ime kudi laulukangast,
 sõkas' sõnanitsida,
 minno pand' maalõ mängimähe,
 peelte ala õks, pirru kätte.

Ime heit' langa, üt'õ laulu,
 10 sõkas' tä nitset, üt'õ sõnna.

Olli ma_ks kuri kullõma,
 olli ma kavval, oi ma kaije!
 Säält õks vell'õ sõnno saije,
 imelatsi laulu saije.

15 Ime_ks- olli ma -kana kavali,
 olli õks vell'õ ma viguri.

RKM II 14, 479 (38) < Meremäe v., Tsältsova k. – L. Pedajas < Lukerja Linamaa,
 57 a. (1947).

C

251

No võta_ks mi ilo ilosaba,
no laulu ladusaba!
Selle olõ-i mul ilo^q ilosa^q,
selle olõ-i laulu^q ladusa^q:
5 olõ-s ma koolih op´mah,
Võnnuh sõnnu võtmah.
Ma olli kuri ikma
ja, pardsi, kuri pahanõmma.
Kui ma olli väikene,
10 ime mul kudi kumukangast,
sõkas´ sõnanitsit.
Ime pand´ õks ala as´atama.
Sõkas´ tä nitse, sai sõna,
lei kolo, sai kumu.

15 Sõna^q ma ope umah kotoh,
eis´ uma ime käest.
Ime_ks mul oll´ loonatark,
maama maani mõis[tõ]lik:
ime tull´ õks kui üles hummogul,
20 astõ kui üles aigsahe,
ime sää-s tüühü tüluga,
larmil tüühü laaditõlõ-s –
ime sääd´ õks tüühü iloga,
latsi tüühü lauluga.
25 Selle sai ma ilolinõ,
kasvi latsi laululinõ.
Lühkust laulust pikkä saa-s,
s´oo_ks laul lõpõtadas.

RKM II 44, 96/8 (16) < Meremäe v., Uusvada k. – S. Lätt < Maria Murutar, u. 65 a. (1953).

104. Lauliku vabandus

252

Aja ma teilt andis,
pallõ ma pall´o uskuvas:
a ku ma, partsi, pall´o lauli,
lindu, liialta kõnõli?
5 Selle ma aja andis,
pallõ pall´o uskuvas:
a ku olõ-s laulu tahtmist pite,
a ku olõ-s teil ilo ihatut pite?
Selle olõ-s teil laulu tahtmist pite,

10 selle olõ-s teil ilo ihatut pite,
et ma_ks vana vallatõli,
elähünü ilotõli.
Selle olõ-s ilo^q ilosa^q,
selle olõ-s mu laulu^q ladusa^q:
15 inäb oll´ iks mul seeh ikusõnno,
inäb iks mul lasku lainasõnno.
Selle oll´ iks mul seeh ikusõnno,
selle iks mul lasku lainasõnno.

SKS Kirjallisuusarkisto. Heikki Ojansuu, *Estonica* II, lk. 693/4 < Petseri v., Seretsova k. < Hipi Maar´a, 67 a. (1910).

105. Ülge^q laulu

253

Istõl ollõh.

Tsõõri_ks, tsõõri no, püürä, püürä,
tsõõri, tsõõriku^q sysarõ^q!
Külä näio^q mu noorõkõsõ^q,
külä tsõõriku^q sysarõ^q,

5 külä kalle^q kabokõsõ^q,
ülge^q ütte hüvvä laulu,
pala laulu parebata!
Uutku-i laulu tõsõ pääle,

<p>tõnõ tõsõ nu synno pääle!
 10 Kälä tsõõriku^q sysare^q,
 kälä meelimar'akõsõ^q,
 ülge_ks laulu üle hulga,
 üle kõikõ kynõlgõ^q!
 Lättõ laulo ladosahe,
 15 lättõ ilo ilosahe.
 Laulo ei olõ^q ollu^q koolih oppimah,</p> | <p>Võinu[h] [~või nu] synnu võttõmah,
 laulu oppõ umah kotoh,
 vell'õ peräpingi pääl.
 20 Ega_ks ma olõ^q synasõsar,
 sõnasysar, laululatsi,
 ime mul olõ-i laululine,
 olõ-i sysar synoline!</p> |
|---|---|

KKI 5, 419/20 (32) < Järvesuu v., Suure-Rõsna k. < Mikitamäe k. – E. Päss < Taarja Kägovere, 46 a. (1948).

106. Laidõta-i laulu läbi

254

<p>Kälä neio^q noorõkõsõ^q,
 kälä tsõõrigo^q sysarõ^q,
 ülge^q üteh hüvvä laulu,
 pala laulu parebata!
 5 Laulu läbi laidõta-ie,
 synno läbi sõimata-ie!
 Kuat kur'a jo kangasta,
 tiit langa tigõhõta,</p> | <p>langa läbi laidõtassõ,
 10 kanga läbi kaetassõ!
 Tuud näge külänaase^q,
 tuud kaesõ^q külä kabo^q!
 Nakat laulu laulõmahe,
 agu mutt'us myni syna,
 15 essüs myni ilosyna?
 Näiokõsõ^q noorõkõsõ^q!</p> |
|---|--|

KKI 5, 434/6 (42) < Järvesuu v., Suure-Rõsna k. < Mikitamäe k. – E. Päss < Taarja Kägovere, 46 a. (1948).

107. Palju sõnu

A [Palju sõnu + Lauliku lapseõlv + Ilokangas + Iloh edimäne]

255

<p>Kälä_ks no kulla mu sysarõ^q,
 mino_ks no meelimar'akõsõ^q,
 kui_ks mi naka laulõmahe,
 naka_ks mi illo ehitämmä,
 5 olõs ma tiidnü kotost tullõh,
 kotost võtnu^q kuu syna^q,
 aho_ks ma iist ao syna^q,
 sys iks ma, partsi, pall'õ laulnu,
 lindu_ks, ma liiastõ kynõlnu!
 10 Kodo_ks ma jäti kotitävve,
 mano_ks ma võti matitävve,
 siiä_ks ma siniräti tävve.
 Sis ma, partsi, pall'õ laulnu,</p> | <p>lindu_ks, ma liiastõ kynõlnu!
 15 Kui_ks ma olli väikene,
 meeli_ks-ma-marja madalikku,
 kost mul sai pall'õ synnu,
 saie_ks lajalt laulusynno?
 Kui_ks ma olli väikene,
 20 maah iks mar'a-suurukõnõ,
 olli_ks ma kuri ikkõmahe,
 vilets iks ma vihha pidämähe.
 Ime läts iks pallo põimõmahe,
 suuhu_ks suurilõ nurmilõ,
 25 ime kuts' iks tetre teegatamma,
 pallõl' iks partsi hällütämmä.</p> |
|--|---|

Et õks partsi pall' o lauli,
 lindu_ks no liiastõ kõnõli,
 olli ma kuri kullõlõmma,
 30 pakan' iks tähele pandma.
 Säält mul iks saie pall' o synno,
 saie_ks lajalt laulusynno.
 Ime_ks no kudi kuldakangast,
 sõki_ks synanitsit.
 35 Sõkas' iks nitse, sai syna,
 heidi_ks no langa, sai laulu.
 Säält mullõ saie pall' o synno,
 saie_ks mul lajalt laulusynno.
 Kiräst vällä kirotõlli,
 40 vällä_ks ma panni papõrõst,
 säält mullõ saie pall' o synno.
 Ku ma olnu_ks koolih oppimah,
 Võinu_ks ma synno võttõmah.

Syna_ks ma opõ umah kotoh,
 45 vell' o_ks ma pikä pingi pääl,
 ese_ks ma laja lavva takah.
 Neio_ks ma laadalõ lasi,
 neio_ks ma keeri kirmaskihe,
 olli_ks ma iloh edimäne,
 50 laulu_ks-ma-kir' oh keskemäne.
 Ime_ks mullõ opas' kooldõnanni,
 maama_ks maalõ minnenänni,
 ime_ks mullõ opas' oho synno,
 esi_ks ma opõ ilosynno.
 55 Kui ma_ks keeri kirmaskihe,
 kui ma_ks no laadolõ lasi,
 touksi iks turu pääle,
 sada olli_ks manna saisijat,
 tuha_ks manna tundijat.

SKS Kirjallisuusarkisto. Heikki Ojansuu, *Estonica III*, lk. 1041/2 < Rõsna k. < laulik pärit Treski külast (1910).

B [Ohto tahtõ üteh tulla^q + Palju sõnu + Põörajooks]

256

Kui tull' kinä kevväj,
 kinä kevväj, suuri suvi,
 ai õks sälgä hüä hammõ,
 kai pääle kitasniga,
 5 kõüdi võõle suurõ vüü,
 panni ette sinipõllõ.
 Lätsi ma_ks muidõ mano,
 tõõnõ näio tõistõ mano.
 Lätsi ma rõõmsa küläle,
 10 sõnavõrgas võõrsilõ.
 Naksi_ks ma kotost tulõma,
 vällä viir' ma vel' tsist,
 tahtõ mul ohto üteh tulla^q,
 kai üteh kalduda.
 15 Haari ma ohto pallõlda:
 "Oh oht, olõ^q kotoh sa,
 oh paha, püüs^q paigah ka,
 lasõ^q mul minnä^q, mereteräl,
 suurõ järve soolateräl!
 20 Ma lää_ks, muna, muidõ mano,

tõõnõ näio tõistõ mano.
 Mindä-i kokko kurvalinõ,
 veeretä-i vell' o veletama –
 sinnä lää_ks ma, näio, laulõma,
 25 pisu illo pidämä.
 Syna^q võta ma sõglaga üsäst,
 laulu^q langa[ga] kaala.
 Pelgä-i ma synno puuduvat,
 lõigusi lõppõvat!
 30 Kodo jätä ma koti tävve,
 mar'a jätä ma märsi tävve.
 Naka laulu laulma,
 illo iist võtma."
 Tsõõri, tsõõri, [püürä,] püürä,
 35 tsõõri, tsõõrigu^q sõsara^q,
 püürä, puutõ^q pöörälise^q!
 Panni uhkõ^q otsa pääle,
 vali^q moka^q vaihõlõ,
 kinä^q moka^q keskele,
 40 pikä^q moka^q peräh juuskma.

RKM II 80, 47/9 (1) < Vilo v., Podlesje k. – E. Vislapuu < Kati Kivine, 50 a. (1940).

108. Püsü-s suu sukugi

257

Kui ma_ks mustõ noori olli,
 noori_ks olli, nõrka saisi,
 kasve_ks, kar'avitsakanõ,
 vinnõ_ks, virve ruukanõ,
 5 püüsü-s õks suu mul sukuge,
 kärsi-s keeli kibõnat.
 Kui olli_ks tasa talvõkanõ,
 kidsu-külmä aokanõ,
 kui_ks ma lasi lauda mano,
 10 kaaldo karja ravitsõma,

laui_ks ma luu lauda man,
 kõrra kõlgusõ lävel;
 kui_ks ma kaaldo kaivo mano,
 lauli_ks ma, kabo, kaivo man,
 15 vettä tuvvõh veerätelli.
 Eis mõtle ma umala meelel,
 pääs'õ umala päälä:
 agu_ks kohe kuulunõs,
 mõndõ paika mõistunõs?

ERA II 33, 328 (11) < Mäe v., Mikitamäe k. – I. Sonts < Ann Sonts, u. 70 a. (1928).

109. Neidude ja naiste laul

258

Koh õks lauli^q neio^q noorõ^q,
 linahiussõ^q leelotõli^q,
 säääl õks suvi tarrõ tulli,
 linnas' liblik põrmandulõ.

5 Koh õks lauli^q naase^q noorõ^q,
 linikpää^q leelotõli^q,
 säääl õks tungal tarrõ tulli,
 hüürdü hüdsi põrmandulõ.

EKRK I 18, 180 (40) < Meremäe v., Hilana k. – A. Maasik < Emma Vahesoo (1957).

110. Hääl pillist heledam

259

Näiokasõ_ks noorõkasõ^q,
 noorõkasõ_ks, nõrgakasõ^q!
 Om õks helle pilli helü,
 ommõ kummõ kandlõ kumu,

5 näio om õks viil helü helehhep,
 näio kumu kumõhhõp!
 Ar'a_ks mi peti pilli helü,
 ar'a kati kandlõ kumu.

ERA II 155, 595 (4) < Järvesuu v., Saarepää k. – N. Sõrmus < Hedosja Laat, 67 a. (1937).

111. Lauli laanõ veereh

[Lauli laanõ veereh + Karjasaatmine]

260

Ega_ks lõpõ^q mi sõna^q,
 lõpõ-i_ks mi lõõgahusõ^q,
 hot' iks mi keerä kikkani,
 valgõni vallatõlõ!

5 Olõ-s iks mi kool'h op'mah –
 syna^q iks opõ umah kotoh,
 helü_ks hellä velissil:
 ai mõtsa ese kar'a,

vele kirä keeriteli,
 10 ai suurõ mõtsa viirde.
 Kāgo kuugi_ks kunnu all,
 näio lauli laanõ veereh.
 Kāol oll' iks kummõ kurk,
 kummõ kurk iks, illos' ääl –
 15 näio oll' iks helü heleheh,
 näio kumu kumõhõb!
 Tulli üles hummogult,
 varra_ks inne valgõt,
 lätsi ussõ kaema.
 20 Ussõ^q oll' iks täüs uibit,
 maja^q täüs mar'apuid.
 Ütli_ks ma umalõ velele:
 "Velekene_ks noorõkõnõ,
 tii_ks sa tinadsõ^q redeli^q,
 25 vala_ks vaskivarbakõsõ^q!"
 Vell'o_ks kullõl' näio syna,

teie tinadsõ redeli.
 Lätsi_ks ma üles uihohe,
 võti ossa uibost,
 30 võti vitsa vislapuust.
 Ai_ks mõtsa ese kar'a
 liina viirde lepistöhe,
 turu viirde_ks toomistohe.
 Säält lätsi liina, linnukõnõ,
 35 lätsi_ks turgu, tuvikõnõ.
 Vell'ol oll' iks hüä hopõn,
 oll' iks kallis kaarasüüjä –
 kui sõidi läbi liina,
 sis lei_ks tuld turu tulba^q
 (tuima^q ravva^q),
 40 liina_ks aknõ^q libisi^q
 vell'o sõnni sõidõmiist,
 ruuna_ks ruttu minekit.

SKS Kirjallisuusarkisto. Heikki Ojansuu, *Estonica* II, lk. 758/9 < Petseri v., Serets'ova k. < ? Hipi Maar'a, 67 a. (1910).

112. Pole loodud lauljaks

[Ei kodu unusta + Pole loodud lauljaks + Kunnu^q
 kurvalitsõ^q + Ülge^q laulu]

261

Kurgi käsk' iks kodo minnä^q,
 mõtus käsk' iks mõtsana maada^q.
 Kas mul iks kuulda^q kurõ synna,
 vai mul iks mõista^q mõtus-meeli?
 5 Mõtus tõotsõ miila ravida^q,
 vasta_ks no võtta^q võisõmõl.
 Inneb iks ma võismõ unõhta,
 inneb iks ma mii meelest lasõ,
 kui_ks ma kodo unõhtõllõ,
 10 hellä_ks ma vell'o meelest heidä!
 Olõ_ks ma luudu laulijast,
 olõ_ks ma syna mõistijast?
 Sys iks ma laulnu kirmaski[h],
 iist iks ma ülnü^q ilopaigah,
 15 viie_ks ma võrra veerätän^q,
 kuvvõ_ks ma võrra kul'atan^q,
 ku ma_ks luudu laulijast,
 mynõ_ks ma syna mõistijast.

Külä_ks no kulla mu sysarõ^q,
 20 siih om iks kolka kokko tulnu,
 om iks no veeri kokko viirdnõ.
 Saa-i_ks mul syna sedä pite,
 tulõ-i laulu toda pite,
 minu_ks no syna^q sõimatasõ^q,
 25 ääli_ks noori naarõtas.
 Olõs ma tiidnõ kotost tullõh,
 vällä_ks viirdüh velisist,
 et om iks kundu kurvalinõ,
 võso veere^q kyik vihanu^q,
 30 olõ-i kunnuh kuukijat,
 laanõ_ks linnu laulijat –
 pannu_ks ma kão käüssehe,
 siska_ks ma sinirätikohe,
 toonu_ks ma laandõ laulõmahe,
 35 kunnu_ks ma viirde kuukumahe!
 Edo_ks partsi pall'o laulnu,

lindu_ks no liiastõ kynõlnu!
 Olli_ks ma kuri kullõlõmma,
 pakan´iks tähele pandma.
 40 Käo_ks-sa-kõnõ, käpekene,
 siska_ks sa, sinitsirgukõnõ,
 ar´a_ks sa anna^q mino laulu^q,
 syna_ks sa käpe^q käsilise^q –
 jäi_ks, sysar, ma synolda,
 45 ime_ks-ma-latsi laululda.
 Tõi_ks ma kundu kuukumahe,
 laanõ_ks ma viirde laulõmahe.
 Jummal iks sund´ku^q suurõ^q säksa^q,
 näku_ks nälädse^q esändä^q,
 50 kiä_ks no võrgal kinni võti^q,
 kiä_ks no püssäl kinni püvvi^q!
 Selle jäi_ks kundu kurvalinõ,
 laanõ_ks-no-lindu lainalinõ.
 Olõs ma tiidnü kotost tullõh,

55 pannu_ks ma käo käüssehe,
 siska_ks ma sinirätikohe,
 toonu_ks ma laandõ laulõmahe,
 kunnu_ks ma ala kuukumahe!
 Et iks partsi pall´o laulnu,
 60 lindu_ks no liiastõ kõnõlnu,
 külä_ks no kulla mu sysarõ^q,
 mino_ks meelimar´akõsõ^q,
 ärä_ks mi illo alostagõ^q,
 ärä_ks mi laulu laaditagõ^q!
 65 Uutku-i_ks tõõnõtõõsõ pääle,
 tõõnõ_ks-mi-tõõsõ synno pääle –
 eka tõõnõ tõista tiiä-i,
 tiiä-i_ks mi tõõnõ tõõsõ synno!
 Ülge_ks synno, mu sysarõ^q,
 70 laskõ_ks no ääldä, imelatsõ^q!
 Miä_ks meil viga veerätellä,
 kua_ks meil viga kul´atõlla?

SKS Kirjallisuusarkisto. Heikki Ojansuu, *Estonica III*, lk. 1038/9 < Rõsna k. < laulik pärit Treski külast (1910).

113. Poisal puust sõna^q

[Poisal puust sõna^q + Poiste ja neidude laul + Metsamurd]

262

Poisikõnõ_ks, mehekene,
 velekene_ks, vennakõnõ,
 laulasi_ks ma, poisikõnõ,
 veerätäs´õks, vennakõnõ,
 5 meehte illo_ks ihata-i,
 poissa tandsu taheta-i!
 Poisal õks sõna^q puust tett,
 taropakust tahvadu^q,
 lepäpakust lühendedü^q.
 10 Kui_ks laulva^q poissa hulga^q,
 kamandi^q kaabukandijit,
 kohe_ks kuulu-i poissa helü,
 meeste helü heidene-i.
 Kui_ks laulva^q näio hulga^q,
 15 laulva^q kamand kabokõsi,
 näio õks illo ihatas,
 näio tandsu tahetas.
 Kohe_ks kuulus näio kumu,

näio helü heitenesse?
 20 Lätt õks näiol kumu kolka pite,
 helü hellä viirt pite
 Vinnemaalõ_ks velisille,
 Saarõmaalõ sõsarillõ.
 Lätt õks näiol kumu kundu pite,
 25 helü hellä mõtsa piti,
 puu õks säääl maaha murdunõs,
 laasi maalõ laskõnõs,
 puu^q õks riita pudõnõsõ^q,
 hago süldä asunõs
 30 ilma_ks noorilda mehildä,
 terävilda kirvilda.
 Koh õks laulva^q naistõ hulga^q,
 linikpää^q leelotasõ^q,
 kohe õks kuul´s naistõ kumu,
 35 naistõ helü heitenes,
 sinnä_ks maasigõ^q kususõ^q,

sitige ks sinnä sinehüse^q.
 Üle ks kar'usõ^q kaaluva^q,
 üle käävä^q öitsilise^q,

40 siski sai õks kuusta kärädä,
 aastakast aigu viitä^q.

S 3990/2 (1) < Mäe v., Igrise k. – J. Laine < Vassili Nikita p. Tüvik, 34 a. (1927).

114. Lastõ laul om lühkene

263

Sahkari laul.

Laulkõ ks latsõ^q Sahkarit,
 Issakuta ilotõlgõ^q!
 Sah[k]ar and pala suhkarit,
 Issak tuusta tubakut,
 5 Malask and pala magõhõt.
 Laulkõ^q seeni, kooni lastas,
 kuuk'kõ^q seeni, meeni kullõldas,
 teke^q hellü mi hinele,
 kummu hinele kullõlda^q!
 10 Lastõ om laul lühkene,

kassin kõrd kanasil.
 Lastõ laulu taheta-i,
 lastõ kommu kullõlda-i.
 Taha-i Sahkar laulõmiist,
 15 taha-i Issak ilotamiist,
 omma^q nää^q vana^q, valõhunu^q,
 hallikõsõ^q hallõndunu^q.
 Latsõkõsõ^q, laglõkõsõ^q,
 pujakõsõ^q, poisikõsõ^q.

S 25329 (12) < Vilo v., Lõkova k. – T. Linna < Helene Jõgevere (1930).

115. Laulma uja mano

264

Naka, mehe^q, laulõmaie,
 laulu mehe^q laskõmaie.
 Meestel omma^q lavvost laulu^q,
 sõna^q meestel sõrolitse^q.
 5 Lääme alla kaivo mano,
 uikama mi uja mano,
 säält meil kodo vasta kumas,
 palgi^q vasta painahusõ^q.
 Naase võti nal'a peräst,
 10 alomatsõ as'a peräst.
 Ei meil miildõ^q naistõ nali,
 painõhtu-i meil naistõ pala^q.
 Olõ-i mehe^q maasta lõütü^q,
 olõ-i mehe^q taivast toodu^q –

15 meeste vägi merest tulno,
 laivapalgilt alla lasto,
 süä tettõ ratta ravvast,
 meeli võeto mõtsa puiltä.
 Kullõlgõ^q, kuis kodo kumma,
 20 kuulkõ^q palgi painõhtusta!
 Ussõpiida^q ajahtasõ^q,
 lävelavva^q lajahtasõ^q.
 Mehekese^q, vellekese^q,
 lääme alla kaivo mano,
 25 ollõtama uja mano!
 Naka, mehe^q, laulõmaie,
 meeste laulu laskõmaie.

Iga värsi ees refrään: *hoi tara, või tara.*

ERA II 309, 544/5 (1) < Mäe v., Järvepää k. – P. Evik < Ivan Metsla, 87 a. (1944).

116. Laul tahab seltsi

[Laul tahab seltsi + Poisid sõtta viidud + Kokko kul'atama]

265

Velekeisi_{ks} noorõkõisi,
 noorõkõisi, nõrgakõisi!
 Laulgõ_{ks} ilda õdagult,
 vilutsõlla veerätelge^q,
 5 laulgõ_{ks} kolgalõ kullõlda^q,
 ilmalõ imehtellä^q!
 Olõ-i õks kinga laulu laulda^q,
 [laulu laulda^q] ja illo iski^q!
 Laul om õks kalg' katõkese,
 10 om kuri kolmõkese,
 laul taht summa suurõbat,
 taht parki parebat.
 Mia_{ks} või võiva^q tetä^q,
 kua kulla kohe minnä^q –
 15 om õks veidü nuuri velju,
 imekannu kasinahe.
 Viiekese helü viijä-i,
 kolmõkese kumu kuulu-i.
 Selle olõ-i kinga laulu laulda^q,
 20 laulu laulda^q, illo iski^q:
 külä-omma^q-vele^q sõtta viidü^q,
 imekana^q kavvõndõhe,
 pareba^q kõik palatahe,
 priskibä^q priijomahe.
 25 Selle om veidü laulõjit,
 veidü ilo iski^qjit.
 Las saa tõõsõ kõrra,
 armas tõõsõl aestagal,
 kodo kui viirdvä^q noorõ^q vele^q,
 30 kodo kaldva^q imekana^q,
 pall'o saa laulu laulõjit,
 pall'o ilo iski^qjit.
 Kui tulõ tuu õdagukõnõ,
 kui hällüs hāmārik.
 35 kui õks kokko korja,
 kui parki panõ,
 lää_{ks} ussõ huulitsilõ,
 lää vällä vārehilõ,
 panõ_{ks} kui ilo ede pääle,

40 laulkerä kespaika,
 kui_{ks} nakka laulõmahe,
 laulõmahe, laskõmahe,
 lasõ-i õks küläl maada^q,
 külä latsil lammuskõlla^q.
 45 Kikkani õks keerätele,
 valgõni vallatõlõ.
 Velekese_{ks} noorõkõsõ^q,
 noorõkõsõ_{ks}, nõrgakõsõ^q,
 meele_{ks} liigus lihasüük,
 50 kallus kallis aokõnõ,
 meele_{ks} istijä^q tuvvasõ^q
 ja kostija^q kutsutasõ^q.
 Selle naka käuma kokko kul^qatama,
 armas aigu viidemä.
 55 Laulgõ_{ks} vele^q, laulgõ^q noorõ^q,
 lasku-i suul suku saista^q,
 keelel ütte kibõnat!
 Selle_{ks} tundku-i tuimah olla^q
 ja sald'ku-i vaiki saista^q,
 60 ütte_{ks} tunni tuimah olgu-i,
 ütte vahet vaiki saisku-i:
 tuli_{ks} või tuimah olla^q,
 saina^q võiva^q vaiki saista^q.
 Pois'okõsõ_{ks} noorõkõsõ^q,
 65 talopuja^q tammõkõsõ^q,
 ülge_{ks} iist, kel om ināb,
 pangõ^q pääle, kel om pall'o!
 Olgu-i õks noroh, noorõ^q vele^q,
 pahanu^q partsikõsõ^q!
 70 Viisi_{ks} täüsi veerätelge^q,
 kuusi täüsi kul'atõlgõ^q,
 lätt kumu kolka pite,
 helü hellä viirt pite!
 Om õks kummus' kul'atõlla^q,
 75 om veesel' veerätellä^q,
 õka_{ks} kuivalt kul'atõlõ-i,
 viinalda veerätele-i.

S 29706/9 (12) < Vilo v., Lõkova k. – T. Linna < Ksenja Linna, s. 1880 (1930).

117. Lauldõh läbi suurõ külä
 [Lauldõh läbi suurõ külä + Ilokangas + Tütred lindudeks +
 Palju sõnu]

266

Läame_{ks}, läame läbi mi küll
 suurõ, suurõ külä,
 läbi ausa mi alõvo!
 Pall'õ_{ks} mi küll lauli talo tarõh,
 ala mi küll katustõ kar(õ)kse,
 5 ega meil joht kumu kohe kuulu-s,
 helü kohe heräne-s.
 Vell'õ tulli vaha- mi küll -vanijallõ,
 siih õks mi küll kosti kul'atõlla^q!
 Olli mi_{ks} küll siih talo tarõh,
 10 tulli mi_{ks} küll vällä huulitsallõ,
 vaha- tulli mi küll -vanijallõ.
 Kiä meid õks kuuli sis laulõvata,
 kümme küllõ kübärä kergüde^q,
 sada meil õks hobõsõ saisade^q:
 15 säälä_{ks} hõste laulõte,
 viije küllõ peräh veerätidi!
 Ega mi joht laula^q, laula-i targal pääl,
 kuival suul kul'atõllõ-i!
 Jõime mi küll viina veid'okõsõ,
 20 jeime mi küll napse natukõsõ,
 olõ mi küll viina velenaase^q,
 olõ mi küll liikva lellänaase^q.
 Kul'a- mi küll -tõlli sis, veerätelli.
 Pelgä-i synno mi küll puuduvat,
 25 lastõ laulo lõppõvat:
 syna^q omma^q sõglaga üsäh,
 laulu^q langaga kaalah.
 Kui mi_{ks} lasõ laado pääle,
 touka turu pääle,
 30 nakse_{ks} laulo laulmahe,
 nakse illo isk'mähe.
 Kost mullõ saije pall'õ synno,
 kost mullõ lajalt saije laulusynno?
 Kui ma olli küll väikokõnõ,
 35 kui olli, kabo, kanasõkõnõ,
 ime mul õks kudi kiräkangast,
 sõki mullõ synanitsitä.
 Leije_{ks} kuie langa, saije mina laulu,
 kui õks sõki nitset, sai õks mina syna.

40 Oh küllõ mino imekeistä,
 mino küllõ maama mar'akõista!
 Kui_{ks} olli allõst ma küll väikene,
 kui ma küll kasve kanasõkõnõ –
 ime_{ks}-mullõ-keistä helläkeistä,
 45 maamat mul meelimar'akõista –
 tuu olli jutto täl õks joogipaigah,
 tuu olli kynnõ^q kõrdsipaigah:
 ”Ommõ_{ks} mullõ pall'õ tütterita,
 liiga_{ks} om linahiussita,
 50 ommõ mullõ pall'õ, kohe mina panõ,
 ommõ mullõ liiga, kohe mina liidä?”
 Üte veiije sokast suu pääle,
 tõõsõ veiije tedrest tii pääle,
 kolmada pardisist palo pääle.
 55 Tedre^q säält õks lauli^q tii küll päältä,
 pardsi^q küllõ lauli^q palo päältä,
 soka_{ks} säält lauli^q suu küll päältä.
 Säält mullõ saije pall'õ synno,
 säält mullõ saije lajalt laulusynno.
 60 Kui õks sai, kabo, ma kasunosta,
 virve sai_{ks} üles vinnünöstä,
 kui ma küll lasi laado pääle,
 kui ma küll toukse turu pääle,
 naksi ma küll laulo laskõmahe,
 65 naksi ma illo iskimähe.
 Pelgä-s ma joht synno puuduvata,
 lastõ ma_{ks} laulo lõpõvata.
 Selle mul õks ommõ pall'õ synno,
 selle_{ks} om lajalt mul laulusõnno:
 70 kui ma lasi, lasi laado pääle,
 kui ma toukse turu pääle,
 kõõ ma küll illo alostõlli,
 kõõ ma küll laulo laaditõlli –
 syna^q võti sõglaga üskä ma^q,
 75 laulu^q võti langaga kaala ma^q.
 Ega_{ks} mul mut'u-s myni syna,
 essü-s myni illosyna!
 Kiräst kõõ vällä kirotõlli,
 rai vällä raamatosta.

<p>80 Kui õks ma küll olli noori näio,
ollu ma küll kassuv kabokõnõ,
illo naksi iistä ma küll võttõmahe,
laulo naksi kõrrast ma küll
kynõlõmma,
külge kääni mi kümme,
kümme tükkö,</p>	<p>tulli_ks vällä huulitsallõ,
vell'õ vahavanijallõ.</p>
<p>85 kääni mi küll viirde viisi tükkö,
Kui ma naksi laulo küll laulõmahe,
piso illo pidämähe,</p>	<p>90 Kiä_ks kuuld' laulõvat,
kümme õks kübärä kergüde^q,
sada õks hobõsõ saisude^q,
hot' olõ-s koolih ma opimahna,
Võhnuh synna võtmah.</p>
	<p>95 Syna_ks ma opõ umah kotoh
ese_ks ma pikä pingi pääl,
vell'õ laja lavva takah.</p>

KKI 4, 276/81 (9) < Mäe v., Tõganitsa k. – V. Pino < Nasta Varjo, 63 a. (1948).

II. Töö

A. Karjane ja kari

118. Kari metsa

A

267

Mõtsa, kull'a kar'akõnõ, keerä ^q mõtsa, kiräkene! Mille kavva kari kotoh, kavva _{ks} karja maatõlli ^q , 5 kavva kirja kinni peie ^q ? Kari _{ks} kodo koolõnõs, lamba ^q lauta langõhtuva ^q ! Kotoh müüge kolmõ lehmä, laudah müüge ^q Laigo-lehmä ^q , 10 tahrah müüge ^q tarvohärä ^q .	Kaegõ ^q tuu mõtsa pääle, vaht'kõ ^q tuu var'õ pääle: päävä _{ks} kuugõ korõgõhõ, lynkõ kar'a-lõunõhõ! 15 Tulkõ _{ks} vällä, tuharuhe ^q , saagõ ^q vällä, savipaa ^q ! Ikku-i ti imä hel'kot, kaegu-i ti kandja kavalut, puhku-i ti pudrupadassit, 20 lakku-i latsõ livvakit!
--	---

SKS Kirjallisuusarkisto. Heikki Ojansuu, *Estonica* III, lk. 1001/2 < Rõsna k. (1910).

B

268

Aije_{ks} mõtsa, õllõlõllõ, mi uma kar'a, õllõlõllõ,
Kir'õ_{ks} lehmä^q, õllõlõllõ, kesä pääle, õllõlõllõ.
Midä_{ks} seiije, õllõlõllõ, mi kari, õllõlõllõ,
maidsi_{ks} mi, õllõlõllõ, meelimari, õllõlõllõ?
5 Reboraiigo, õllõlõllõ, ristikhaino, õllõlõllõ.
Mõtsa kull'a_{ks}, õllõlõllõ, kar'akõnõ, õllõlõllõ!
Külä_{ks}-naase^q, õllõlõllõ, noorõkõsõ^q, õllõlõllõ,
tulkõ_{ks} karja, õllõlõllõ, saatõmahe, õllõlõllõ,
kirjä_{ks} mõtsa, õllõlõllõ, keerätämmä, õllõlõllõ!
10 Tulkõ_{ks} üles, õllõlõllõ, ti, tuharuhe^q, õllõlõllõ,
saagõ_{ks} üles, õllõlõllõ, ti, savipaa^q, õllõlõllõ!
Mõtsa_{ks} müüge^q, õllõlõllõ, teil Must'õ-lehmä^q, õllõlõllõ,
Täho-lehmä_{ks}, õllõlõllõ, kyik tänitevvä^q, õllõlõllõ.

KKI 4, 231/2 (27) < Mäe v., Laossina k. – V. Pino < Katariina Liivamägi, 66 a. (1948).

C

269

- Mõtsa, mõtsa, *õllõlõllõ*, kar'akõnõ, *õllõlõllõ!*
 Oodi_ks mõtsa, *õllõlõllõ*, ajajata, *õllõlõllõ*,
 kar'a mõtsa, *õllõlõllõ*, kallutajat, *õllõlõllõ*.
 Kotoh müüge^q, *õllõlõllõ*, Kullõs-lehmä^q, *õllõlõllõ*,
 5 laudast müüge^q, *õllõlõllõ*, Laigo-lehmä^q, *õllõlõllõ*.
 Oodi_ks mõtsa, *õllõlõllõ*, ajajata, *õllõlõllõ*,
 laudast vällä, *õllõlõllõ*, laskijata, *õllõlõllõ*.
 Sis läät õks süüma, *õllõlõllõ*, kar'akõnõ, *õllõlõllõ*,
 maitsma meeli-, *õllõlõllõ*, -mar'akõnõ, *õllõlõllõ*.
 10 Aja_ks kar'a, *õllõlõllõ*, kadastikko, *õllõlõllõ*,
 aja_ks lehmä^q, *õllõlõllõ*, lepestikko, *õllõlõllõ*,
 sääal om õks hüä, *õllõlõllõ*, hainakõnõ, *õllõlõllõ*,
 kallis kar'a, *õllõlõllõ*, söögikene, *õllõlõllõ*,
 ristikhaino, *õllõlõllõ*, rinnonege, *õllõlõllõ*,
 15 kasuno_ks om, *õllõlõllõ*, kastõhaina, *õllõlõllõ*.

Millal lauldi? -- Hummogolt varra päävånõsõngo aigo, häste varra, kar'a mõtsaminege aigo õllõtadas s'oo lauluga.

KKI 4, 253/4 (11) < Mäe v., Mikitamäe k. – V. Pino < Maria Pääsik, 57 a. (1948).

119. Miks kari kaua kodus?

270

- Mõtsa kull'a, *õllõlõllõõ*, kar'akõnõ, *õllõlõllõõ!*
 Aja mõtsa, *õllõlõllõõ*, uma kar'a, *õllõlõllõõ*,
 uma kir'ä, *õllõlõllõõ*, keerätelle, *õllõlõllõõ*.
 Mille kavva, *õllõlõllõõ*, kar'a^q kotoh, *õllõlõllõõ*,
 5 kavva kotoh, *õllõlõllõõ*, kaalalla, *õllõlõllõõ?*
 Selle kavva, *õllõlõllõõ*, kar'a^q kotoh, *õllõlõllõõ*,
 kavva kotoh, *õllõlõllõõ*, kaalalla, *õllõlõllõõ*:
 kar'u[sõ]kõsõ^q, *õllõlõllõõ*, tillukese^q, *õllõlõllõõ*,
 umma^q väega, *õllõlõllõõ*, väikokõsõ^q, *õllõlõllõõ*.
 10 Tahtva^q ulli^q, *õllõlõllõõ*, magamahe, *õllõlõllõõ*,
 väikokõsõ^q, *õllõlõllõõ*, väsünügi, *õllõlõllõõ*.
 Aja musta^q, *õllõlõllõõ*, mulla pääle, *õllõlõllõõ*,
 Kares-lehmä^q, *õllõlõllõõ*, kanarikku, *õllõlõllõõ*.
 Süü_ks Must'u, *õllõlõllõõ*, mulla pääle, *õllõlõllõõ*,
 15 Kares-lehmä, *õllõlõllõõ*, kanarikku, *õllõlõllõõ!*
 Olõ-i haina, *õllõlõllõõ*, parebata, *õllõlõllõõ*,
 maa_ks-haina, *õllõlõllõõ*, magusappa, *õllõlõllõõ*.

KKI 5, 410/11 (24) < Järvesuu v., Suure-Rõsna k. < Verhulitsa k. – E. Päss < Nasta Laanetu, 46 a. (1948).

120. Laisk karjasaatja magas poisi man

271

Määne kar'us jäi uma kar'aga külä kar'ast maalõ, sis tuud tõdsõ^q kar'usõ^q nii sõimssevva^q:

<p>Mõtsa, kar'akõnõ,
mõtsa no meelimar'akõõn!
Mille_ks joht mõista-i mõtsa tulla^q,
tiiä-i aigu joht vällä aaij?
5 Kelle_ks manna sa magase^q,
kelle_ks ligi sa lebääs' ?
Höödo manna sa magase^q,
Höödo ligi sa lebääs',
Höödo_ks sul kusse kuiva rüpu,</p> | <p>10 hämmes' õks hüä hammõrüüp.
Veide sa kuustõ kuiomahe,
tammõ-viil-latva takenõõm.
Ega_ks joht kuio-s ar kuusõh,
takenõ-s joht tammõlaatvh.
15 Veidõ kodo sis kuijomahe,
vell'o tarrõ küll takenõõm.
Selle_ks joht mõista-s mõtsa tulla^q,
tijä-s joht aigo vällä aaij!</p> |
|--|--|

KKI 5, 289/91 (21) < Mäe v., Usinitsa k. < Järvesuu v., Tonja k. – V. Pino < Iida Pino, 54 a. (1948).

121. Ema, tule karja saatma!

272

- Mõtsa kull'a, õllõlõllõ, kar'akõnõ, õllõlõllõ!
Tulli üles, õllõlõllõ, hummogulla, õllõlõllõ,
mõtsa müüge^q, õllõlõllõ, Must'o-lehmä^q, õllõlõllõ,
Täho-lehmä^q, õllõlõllõ, tännitelli^q, õllõlõllõ,
5 oodi_ks ussõ, õllõlõllõ, laskijata, õllõlõllõ,
oodi^q värä, õllõlõllõ, väänijätä, õllõlõllõ.
Imekene, õllõlõllõ, helläkene, õllõlõllõ,
maamakõnõ, õllõlõllõ, mar'akõnõ, õllõlõllõ,
olku-i kavva, õllõlõllõ, asõmõlla, õllõlõllõ,
10 kavva_ks olku-i, õllõlõllõ, katimõlla, õllõlõllõ!
Olõ-i käeh, õllõlõllõ, käskijalga, õllõlõllõ,
sõrmil sõrmõ, õllõlõllõ, käänijätä, õllõlõllõ,
lätsi_ks tütar', õllõlõllõ, tüü-aost, õllõlõllõ,
põllõpitäj, õllõlõllõ, põimu-aost, õllõlõllõ.
15 Imekene, õllõlõllõ, helläkene, õllõlõllõ,
maamakõnõ, õllõlõllõ, mar'akõnõ, õllõlõllõ,
olõt haigõ, õllõlõllõ, hanikõnõ, õllõlõllõ,
olõt ohkeh, õllõlõllõ, ol'ge päällä, õllõlõllõ,
päädä pyytõh, õllõlõllõ, pähütsellä, õllõlõllõ.

KKI 4, 118/9 (4) < Mäe v., Haudjasaare k. – V. Pino < Agrepina Pihlaste, 55 a. (1948).

122. Isa, tule hobuseid söötma!

273

- Esekene, õllõllõõ, helläkene, õllõllõõ,
 papakõnõ, õllõllõõ, pardsikõnõ, õllõllõõ,
 tulõ_ks üles, õllõllõõ, hummogulla, õllõllõõ,
 pääs'õ päävä-, õllõllõõ, -nõsõngosta õllõllõõ!
 5 Tännitevvä^q õllõllõõ, täkokõsõ^q, õllõllõõ,
 kotoh hirmi^q, õllõllõõ, hirokõsõ^q õllõllõõ,
 oodi_ks nimä^q, õllõllõõ, kaaratuuajat, õllõllõõ,
 oodi_ks ar'a, õllõllõõ, rokakandjat, õllõllõõ.
 Naksi täko^q, õllõllõõ, tännitämmä, õllõllõõ.
 10 Kuulõ_ks hellä, õllõllõõ, esekene, õllõllõõ,
 kuulõ_ks pardsi, õllõllõõ, papakõnõ, õllõllõõ!
 Mi esel, õllõllõõ, ilosa^q hobõsõ^q, õllõllõõ.

Laulik arvab: "Vinäld jo setä, egas s'oo lääki-i otsa, siih võit viil kupall'o synotada^q".

KKI 4, 119/20 (5) < Mäe v., Haudjasaare k. – V. Pino < Agrepina Pihlaste, 55 a. (1948).

123. Ei oota hilinejaid

274

<p>Võta_ks ma ossa uibosta,
 võta_ks vitsa vislapuust,
 aja_ks mõtsa ese kar'a,
 vell'õ kirä keerätele.
 5 Aja_ks kar'a kavvõndõhe,
 mar'a muidõ maa pääle,
 sinimõtsu sisele,</p> | <p>vahalatvu vaihhõlõ.
 Ajagõ_ks mõtsa üteli aol,
 10 tulgõ^q mõtsa üteli tunnil!
 Ku_ks aja-i, ärä aja,
 ooda-i järgi uja pääl,
 pia-i kinni piiri pääl –
 tiiä-i tiid takah tulla^q!</p> |
|--|--|

Lauldi karja juures, kui kari aeti koplisse kokku.

RKM II 44, 352/3 (20) < Meremäe v., Kõõru k. – U. Mägi < Okse Luik (1953).

124. Kuhu ajame karja?

275

- Aie_ks mõtsa, õllõllõõõ, uma kar'a, õllõllõõõ.
 Kohe_ks aie, õllõllõõõ, uma kar'a, õllõllõõõ,
 latsõ_ks aie^q, õllõllõõõ, musta^q lehmä^q, õllõllõõõ?
 Aame liina, õllõllõõõ, lepiestehe, õllõllõõõ,
 5 aame turu, õllõllõõõ, toomistohe, õllõllõõõ,
 liina lähe, õllõllõõõ, toomistohe, õllõllõõõ.
 Midä sõõse, õllõllõõõ, mi kari, õllõllõõõ?
 Toomõ urva^q, õllõllõõõ, ubina suuru^q, õllõllõõõ.

- Must' o-lehmä^q, õllõlõllõõ, mulla pääle, õllõlõllõõ!
 10 Varra võidu, õllõlõllõõ, vahanõgi, õllõlõllõõ,
 inne päivä, õllõlõllõõ, saa inäp piimä, õllõlõllõõ.
 Mõtsa_ks müüge^q, õllõlõllõõ, Mus'to-lehmä^q, õllõlõllõõ,
 Täho-lehmä^q, õllõlõllõõ, tännitivvä^q, õllõlõllõõ.
 Olli_ks kar'us, õllõlõllõõ, väsünügi, õllõlõllõõ,
 15 tahra laidu, õllõlõllõõ, saa-s laskõ^q, õllõlõllõõ.
 Kar'usõ^q õks, õllõlõllõõ, oll' väsünügi, õllõlõllõõ.

KKI 5, 393/4 (8) < Järvesuu v., Suure-Rõsna k. < Põrstõ k. – E. Päss < Irina Aurik,
 84 a. (1948).

125. Söö, kari!

[Kari metsa + Kuhu ajame karja? + Söö, kari! +
 Kaogu-i, kari!]

276

- Kar'akõnõ, kullakõnõ,
 helläkene lin[n]ukõnõ,
 tulõ^q iks mõtsa, kar'akõnõ,
 mõtsa, meelimar'akõnõ!
 5 Olgu-i iks, kari, kavva kotoh,
 linnu_ks, kavva lesätägu^q,
 tulõ_ks är, kari, kastõhe,
 mari, maahaina pääle!
 Aja[-i] mi_ks karja kanarikku,
 10 pahi-palja palo pääle,
 ajami_ks hüvä haina pääle,
 kallii_ks kar'asõõgi mano:
 ristik-om-haina rinnoni,
 kastõ- om kah -haina kaalani.
 15 Kar'akõnõ jäl iks kullakõnõ,
 helläkene linnukõnõ,
 peläku-i iks, kari, süvveneh,
 maa_ks-haina maitsõnõh!
 Ega_ks riipku-i ristikhaina,
 20 kastõ_ks-haina kaegu-i –
 ristik- olõ-i -haina hüä rinnolõ,
 kastõ_ks-haina kaalalõ!
 Inneb iks ots'kõ^q orashaina,
 kaegõ.ks linnu lehehaina!
 25 Kuulõ.ks jäl, kulla kar'akõnõ,
 mõista_ks, meelimar'akõnõ:
 süü^q iks, kari, koh ma söödä,
 laku.ks, kari, koh ma lasõ,

- tükkü-i iks, kari, kadastikku,
 30 linnaku-i iks lepistikku!
 Lääde_ks kui, kari, kadastikko,
 lindat kui, lehm, lepistikko,
 sinnä jõvva-i ma iä ette minnä^q,
 kuu-pääva kokko aia^q.
 35 Ette jõvva-i ma kiviga visada,
 jõvva-i sõuda^q sõmõraga:
 kivi_ks kätte lagonõs,
 sõmmõr sõrmilõ pudõnõs.
 Kar'akõnõ kullakõnõ,
 40 mi meelimar'akõnõ,
 kas sa_ks kuulõt, midä kuugu,
 mõistat iks, midä mõistutõlõ?
 Kui sa kuulõ-i, midä kuugu,
 mõista-i, midä mõistatõlõ,
 45 sis läät iks, kari, karatõh,
 läät iks, lehmä^q, linnatõh!
 Kui_ks kuulõt, midä kuugu,
 mõistat, midä mõistada,
 süüt iks, kari, kaarikohe,
 50 süüt iks, hellä, tsõõrikohe.
 Kar'akõnõ kullakõnõ,
 vet iks võidõ esike tunda^q
 uma_ks meelellä mõtõlda:
 kaogu-i är, kar'akõnõ,
 55 jäägu-i maalõ, mar'akõnõ!
 Kui_ks kaot, kar'akõnõ,

kohe oidu ^q ots' ma, kohe kallu ^q kaema? Kui iks otsi ^q olõ-i, 60 kui_ks kari kätte saa-i,	sis tohi-i ma, kulla, kodo minnä ^q , minnä ^q iks majja, mar'akõnõ: omma_ks mul kur'a ^q kodonaase ^q , liia kur'a ^q lellänaase ^q !
--	---

E, StK 25, 52/5 (9) < Petseri v., Kolovina k. – K. Siilivask < Tatjana Piir, 32 a. (1924).

126. Koer kaitseb karja

277

Kohe mi_ks aja umma kar'a, uma_ks kirä keerätele? Aja_ks tsõõri sõõdü pääle, pihlapuu piiri pääle. 5 Kari_ks süü kaitsmalda, hulka_ks säääl süü hoitmalda. Esi_ks istu_ks maaha, mar'akõnõ, heidi mi_ks maaha, linnukõsõ ^q , Krandsilõ_ks anna leeväkandsu, 10 Mustolõ_ks anna leevämurru, Kirepile leeväkiku – k'ull meil õks sõs Krants kar'a kaits, k'ull meil õks sõs Must hulga hoit. Kari om väega kuri käümä, 15 virk om õks vilja minemä:	lätt õks kavvõ kaara pääle, virsta pääle vilä taadõ, jõvva-i iä ette minnä ^q , kuu-päävä ^q kokko aia ^q . 20 Ette jõvva-i kiviga visada, ette jõvva-i sõudu ^q sõmõral: kivi är pejjo pudõnõs, sõmõr õks sõrmilõ lagonõs kar'a_ks ette minneh. 25 Om õks kuri kar'a elo, om õks mõro mõtsa elo! Om õks ku ilma vihmanõ, lää_ks mi kodo linalikõ ^q , veerä_ks mi kodo vesihämmä ^q .
--	---

Karjuste laul karja mõtsa ajades.

RKM II 44, 353/4 (21) < Meremäe v., Kõõru k. – U. Mägi < Okse Luik (1953).

127. Linnud ei kaitse karja

278

Tulli_ks üles hummogulla, varra inne valgõt. Pääle_ks känge pääväjala, alla känge aujala, 5 ai õks kar'a kaldõlõ, mar'a mitmõ maa taadõ. Süü ^q õks, kari, kaogu-i, maida ^q , mari, maaha jäägu-i!	Kari_ks sei, ar kattõ, 10 mari_ks mait's', maaha jäi. Käsi sis käko käändmä, lehelindu ar püürdmä. Egas kägo käänä-s ar, lehelindu ar püürdü-s. 15 Tull' õks mul, näiokõsõl minnä ^q jälle karja kaema.
--	--

RKM II 80, 248/9 (2) < Vilo v., Truba k. – N. Udras < Anna Ilves, 30 a. (1939).